

Monitoring broedsucces in de Nederlandse Waddenzee: een aanzet

■ Sedert 1991 worden in het Nederlandse Waddengebied door een groeiend aantal vogelaars gegevens verzameld over broedvogels. Vrijwilligers inventariseren jaarlijks tientallen proefvakken en proberen een gebiedsdekkend overzicht van kolonievogels en zeldzame soorten te krijgen. Dit alles natuurlijk met als doel de ornithologische waarden van Nederland's belangrijkste natuurgebied goed in kaart te brengen. Over het broedsucces van kustvogels was echter tot voor kort, buiten Griend, vrijwel niets bekend.

Kennis broedsucces belangrijk

Kennis van het broedsucces, onder andere van kustvogels, is van belang om aantalsveranderingen van broedvogels te kunnen begrijpen. Zolang we niet weten waarom een soort bijv. in aantal afneemt, is het nemen van passende maatregelen om het tij te keren een sprong in het duister.

Onderzoek naar broedsucces is sowieso lastig, maar in getijdengebieden zijn er nog eens extra factoren. Zo is de kans op verstoring door de vaak extreme omstandigheden groter terwijl ook het grotere aantal predatoren niet moet worden uitgevlakt. Grote voorzichtigheid is een vereiste.

In o.a. de Delta, op Griend en in Duitsland zijn goede resultaten geboekt met onderzoek naar broedsucces van kustvogels. Mede op basis hiervan heeft SOVON besloten de stoute schoenen aan te trekken en een stagiair aan te trekken voor oriënterend onderzoek.

Onderzoek

Het doel van het onderzoek was (a) uit te zoeken met welke methode broedsucces bij kustvogels kan wor-

den vastgesteld zonder dit negatief te beïnvloeden, en (b) een eerste idee te krijgen van het broedsucces van een aantal karakteristieke soorten.

Het onderzoek vond plaats langs de zilte rand van Groningen. De landaanwinningskwelder van de Westpolder, de Punt van Reide, de Pier van Oterdum en het havengebied van Delfzijl waren de locaties waar het leeuwendeel van het veldwerk werd uitgevoerd. Van medio april tot ver in juli is naar nesten gezocht van Scholiekster, Kluut, plevieren, Tureluur, meeuwen en sterns. Van ieder nest is het uitkomstsucces bepaald; waar mogelijk zijn de nestjongen geringd. Bij de plevieren zijn ook adulte vogels op het nest gevangen met inloopkooitjes of klapvalletjes.

Bij drie kolonies met Kokmeeuwen zijn zgn. *enclosures* (gaasomheiningen) geplaatst om het broedsucces in een deel van de kolonie te volgen. Deze werkwijze wordt al jaren met succes op Griend toegepast. Bij deze soort kon dus niet alleen het uitkomstsucces (van de eieren) worden bepaald, maar ook het uitvliegssucces (van de jongen).

Resultaten

De resultaten zijn in tabel 1 samengevat.

Het merendeel van de nesten van Scholieksters was eenvoudig te vinden op de havenpier van Delfzijl. Bij deze soort leverde 70% van de nesten uitgekomen eieren op, maar het uiteindelijke broedsucces was bedroevend laag. Het aantal geringde jongen is een goede afspiegeling van het aantal uitgevlogen jongen. Ook elders langs de Groninger kust werden nauwelijks uitgevlogen nestjongen gezien. In 1997 begonnen de Scholieksters pas laat met de eileg en het is niet onwaarschijnlijk dat de twee opeenvolgende strenge winters hiermee te maken hadden. Kluten hadden veel last van weggespoelde legfels en vertrapping door vee. Tureluurs zijn wat dat betreft kiener. Deze talrijke kweldersoort broedt vaak op plekjes waar schapen niet graag komen en de ouders dirigeren hun wonderschone kuikens naar diepe en slikrijke slenken. Tijdens het ringen hebben we meer dan eens moeten vaststellen dat die kleine tuutjes goed in staat waren weg te komen, terwijl wij met onze laarzen muurvast in de modder bleven steken.

Verreweg het meeste plezier hebben we beleefd aan de beide soorten plevieren die binnen de onderzoeksgebieden tot broeden kwamen. Bontbekjes zijn met c. 20 paren het talrijkst maar Strandplevieren volgen aardig met 15 paren. Voor beide Rode Lijst-soorten is de omgeving van Delfzijl één van de beste locaties in de Nederlandse Waddenzee. Natuurlijke biotopen elders in de Waddenzee zijn door een hoge recreatieve druk voor een belangrijk deel verlaten. Van de 46 legfels van de Bontbekplevier ging het voor een belangrijk deel om vervolglegels. De eerste legfels gingen veelal door overstroming, werkzaamheden, recreatie en ratten verloren, maar de legfels die medio juni werden geproduceerd hadden een aardige kans om uit te komen. Opmerkelijk waren de vijf geverfde Bontbekken die in de voorbije winter aan de monding van de Theems door Britse onderzoekers gevangen, geringd en met pictrine geverfd waren. Eén van deze oranje-gekleurde vogels is op het nest teruggevangen. Verder was het aardig dat we een broedvogel terugvingen die in 1992 als nestjong

Tabel 1. Aantal nesten, uitkomstsucces en aantal geringde nestjongen langs de Groninger kust in 1997.

soort	aantal nesten	uitkomstsucces			nestjongen geringd
		+	-	?	
Scholiekster	120	75	32	12	7
Kluut	53	13	30	10	7
Tureluur	26	10	8	8	17
Bontbekplevier	46	11	25	10	26
Strandplevier	15	5	6	4	7
Kokmeeuw*	236	222	9	5	110
Kokmeeuw**	96	12	69	15	
Zilvermeeuw	30	28	2	-	13
Visdief	128	33	83	12	1

*: buiten enclosures, **: binnen enclosures.

Strandplevier (Hans Hut)

op Schiermonnikoog bleek te zijn geringd.

Waarschijnlijk kan de Strandplevier één van de belangrijkste soorten van dit gebied worden genoemd. De laatste jaren broedden zo'n 60-70 paar in de Nederlandse Waddenzee en de trend is overwegend negatief. In ons onderzoeksgebied zijn met name depots met licht verontreinigde bagger in trek. In een aantal gevallen bleek verdroging van deze depots fataal voor de opgroeiende pulli, maar in één geval had het merendeel van de broedparen juist veel geluk. Omdat het depot richting de Eems overhelde, was het droge open deel zeer geschikt voor broedende vogels terwijl het natte begroeide deel voedsel en beschutting opleverde. Heel aardig was een man die we in mei met nog negen andere vogels zagen baltten. Deze man was opgetuigd met kleurringen en bleek afkomstig te zijn uit een onderzoeksproject in het noordelijk deel van de Duitse Waddenzee. Het ging om een doortrekker.

Eén van de belangrijkste aspecten van dit onderzoek was het volgen van Kokmeeuw-nesten in de enclosures. Ook elders in Nederland is in 1997 onderzoek uitgevoerd, o.a. vanwege de teruglopende aantallen en de verondersteld slechte broedresultaten. In ons onderzoek zijn enclosures op de Punt van Reide (2) en in de Westpolder (1) uitgezet. Op de Punt van Reide mislukten alle Kokmeeuwen, waarschijnlijk door voedselgebrek in combinatie met een veel te hoge dichtheid aan schapen. De 29 paren Kokmeeuwen in de Westpolder zagen 14 jongen uitvliegen en waren, samen met die op Griend, binnen het kokmeeuwenonderzoek dat in 1997

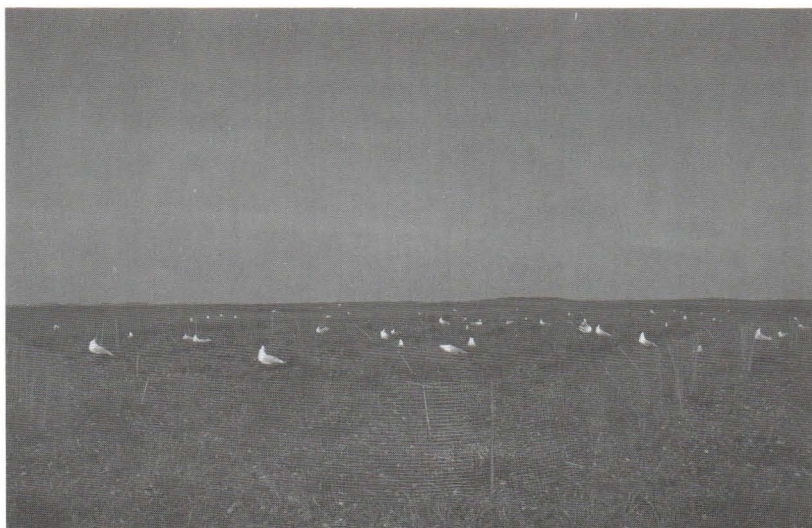
op verschillende plaatsen uitgevoerd werd, zowat de enige succesvolle.

Conclusies

Het is te vroeg om op basis van één onderzoeksjaar uit te maken wat de waarde van dit werk is geweest. Ons beeld over broedvogelmonitoring is na dit eerste seizoen echter drastisch veranderd en wij zijn ervan overtuigd geraakt dat het vaststellen van broedsucces, naast de reguliere broedvogelinventarisatie, voor belangrijke inzichten kan zorgen.

Wel dient men te beseffen dat dit tijdrovend werk is dat met veel voorzichtigheid moet worden uitgevoerd. Om een evenwichtig beeld te krijgen van het broedsucces elders in de Waddenzee, zou de steekproef drastisch moeten worden uitgebreid en zouden ook soorten als Stormmeeuw, Kleine Mantelmeeuw en Noordse Stern nader bekeken moeten worden.

Enclosure om een deel van een Kokmeeuwenkolonie (Hans Hut)

De ervaringen uit dit jaar zullen worden gebruikt om in 1998 verder te gaan met het broedsucceswerk bij Kokmeeuwen.

Opvallend vonden wij dat legsels van Rode Lijst-soorten als Bontbekplevier, Strandplevier, Noordse Stern en Visdief onnodig vaak blijken te mislukken door mensen (werkzaamheden, recreatie), vee (te hoge dichtheid) en ratten. Aanvullend onderzoek is nodig om de problemen waarmee deze soorten te kampen hebben te doorgronden en bij te dragen aan oplossingen.

Tenslotte willen we deze bijdrage afsluiten met een oproep. In 1998 willen we in ieder geval het werk aan de plevieren en Kokmeeuwen voortzetten. Gezocht wordt een stagair(e) die een flinke dosis veldervaring meeneemt en zich zou willen inzetten in één van de meest bizarre stukjes van de Nederlandse Waddenzee. Reageren kan door een briefje te sturen met daarin opleiding, ervaring én motivatie om voor deze stageplaats te kiezen. SOVON heeft voor stagiaires een standaardvergoeding.

Dit onderzoek kon mede door een subsidie van de provincie Groningen worden uitgevoerd. Wij zijn het Vogeltrekstation in Heteren zeer erkentelijk voor het meedenken en het verstrekken van de benodigde vergunningen. Het Havenschap Delfzijl-Eemshaven, Stichting het Groninger Landschap en dhr. Beukema gaven toestemming om op hun terreinen onderzoek te doen.

— Peter de Boer & Ben Koks